

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

Menneskerettigheter i praksis

Rita Hansen

Totalt antall sider inkludert forside: 33.

Molde, 23. mai 2011.

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

<i>Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:</i>		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15.

Veileder: Beinta í Jákupsstovu.

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 23.5.11

Forord

Det å skrive en bacheloroppgave har vært en krevende, men spennende prosess. Menneskerettigheter i praksis, og da spesielt papirløses situasjon engasjerer meg veldig. Jeg gikk i gang med oppgaveskrivingen med liv og lyst, noe som resulterte i alt for mye tekst. Det var da jeg lærte at *"less is more"*, og delete knappen hjalp meg på veien.

En viktig støttespiller for meg i løpet av oppgaveskrivings – perioden, er min veileder Beinta í Jákupsstovu. Hennes innspill og engasjement har betydd mye, og jeg setter pris på den inspirasjonen hun har gitt meg underveis. Jeg har gjort mitt ytterste for å skape et best mulig resultat.

Jeg vil også takke familien min som på ulike måter har stilt opp for meg, og vist forståelse for mitt behov for å jobbe med oppgaven.

Vågstranda, 22. mai 2011

Rita Hansen

Innholdsfortegnelse:

Kap. 1.0	Menneskerettigheter i praksis – Problemstilling.	Side 4.
Kap. 2.0	Papirløse innvandrere i Norge – Fakta.	Side 5.
Kap. 3.0	Ulike syn i politisk tenkning på borgerrollen.	Side 6.
Kap. 3.1	Marshalls modell om fremveksten av sivile, politiske og sosiale rettigheter.	Side 9.
Kap. 3.2	Ulike syn i politisk tenkning på statens rolle når det gjelder å ivareta borgernes rettigheter.	Side 12.
Kap. 4.0	Papirløse innvandreres situasjon i Norge – sett i lys av menneskerettighetene og tilhørende konvensjoner.	Side 14.
Kap. 5.0	Maria Amelie.	Side 17.
Kap. 5.1	Menneskeverd	Side 19.
Kap. 6.0	Papirløse innvandrere – helsehjelp og FNs menneskerettigheter - og FNs barnekonvensjon.	Side 21.
Kap. 6.1	Menneskerettighetene og folkerettens stilling i Norsk rett.	Side 23.
Kap. 6.2	Dagens situasjon for papirløse innvandrere i Norge.	Side 25.
Kap. 7.0	Oppsummering	Side 27.
Litteraturliste		Side 28.

Kap. 1.0 Menneskerettigheter i praksis – Problemstilling.

I denne bacheloroppgaven vil jeg se på anvendelsen og betydningen av menneskerettighetene for papirløse innvandrere i Norge. I dag oppholder det seg ca. 18 000 mennesker uten lovlig opphold i Norge (SSB). I dette anslaget er det grunn til å tro at et ikke ubetydelig antall er barn og mindreårige. Denne gruppen omfatter mennesker som har fått avslag på sine asylsøknader, mennesker som har turist eller arbeidsvisum som har gått ut, og mennesker som har kommet til landet uten å søke om lovlig opphold.

Hvordan ivaretar Norge menneskerettighetene til denne gruppen? *Hvilke rettigheter har statsløse mennesker?* Menneskerettighetene er i dag i stor grad knyttet til statsborgerskap, det er derfor mange mennesker som i realiteten ikke får sine rettigheter og interesser ivaretatt i og med at de er statsløse.

Innledningsvis vil jeg avklare begrepene statsborgerskap, medborgerskap og borgerrolle, i lys av Marshalls modell om fremveksten av sivile, politiske og sosiale rettigheter; og kontraktteorier slik vi finner de uttrykt hos filosofene Thomas Hobbes (1588-1679), John Locke (1632- 1704) og Jean-Jacques Rousseau (1712-1778). Hobbes, Locke og Rousseau er alle opptatt av hva som gir en politisk myndighet legitimitet. Forskjellene mellom dem gir seg klart utslag i deres menneskesyn og hva de legger i naturtilstanden.

Jeg vil rette søkelyset på papirløse innvandreres situasjon i Norge, og i den forbindelse se på hva vi legger i begrepet menneskeverd. I den forbindelse vil jeg se på momenter fra Odin Lysakers (2011) Ph.D.-avhandling i filosofi: *Sårbar kropp – Verdig liv*. Denne empirisk baserte analysen handler blant annet om menneskeverd for statsløse.

Som eksempel bruker jeg ”Maria Amelie - saken” som illustrerer hvordan en papirløs innvandrer oppfatter sin situasjon. Gjennom sine bevisste valg og handlinger setter hun de papirløses situasjon på dagsorden.

Kap. 2.0 Papirløse innvandrere i Norge – Fakta.

En ”papirløs” person er en person som oppholder seg i Norge uten papirer som viser lovlig opphold. I praksis er det altså en person uten oppholdstillatelse. I Norge anslås det av Statistisk Sentralbyrå å være et sted mellom 11 000 – 30 000 personer, mest sannsynlig ca. 18 000 mennesker som oppholder seg ulovlig i Norge. Som jeg var inne på innledningsvis er det grunn til å tro at det i denne gruppen også befinner seg et ikke ubetydelig antall barn og mindreårige.

Innvandrerne i Norge er mennesker fra hele 215 land, og de utgjør ca. 12 % av befolkningen, dvs. over 600 000 mennesker som enten har innvandret selv, eller er født i Norge med foreldre som begge er innvandret. 34 % av innvandrerne har Norsk statsborgerskap. Det er ulike grunner til innvandringen, noen har kommet til Norge som flyktninger, noen som arbeidsinnvandrere, for utdanning eller for familiegjenforening. Oslo er den byen i Norge som prosentvis har den største delen av innvandrere. Det er anslått at 27 % av befolkningen i Oslo er innvandrere. I Norge regnes man som ”innvandrer” etter å ha bodd i landet i over seks måneder. Det bor innvandrere i alle kommuner i Norge. (SSB.no)

De siste femti årene har antall innvandrere økt, etter andre verdenskrig kom flyktninger fra Øst – Europa, etter det har det kommet arbeidsinnvandrere fra både Europa og resten av verden. Det ble stopp for arbeidsinnvandring i 1975, noe som har ført til at antall flyktninger fra Europa utenfor EU/ EØS, fra Asia, Afrika og Latin – Amerika har økt. Etter EU utvidelsen i 2004 har det vært en stor økning i innvandringen fra de nye EU landene, som Polen og de baltiske statene. (SSB.no)

Kap. 3.0 Ulike syn i politisk tenkning på borgerrollen.

Diskusjonene omkring borgerrollen og hva dette innebærer kan føres helt tilbake til de greske bystatene. Betegnelsen "borger" var opprinnelig betegnelsen på et medlem av nettopp Polis, den greske bystaten, der det å være borger gav en rett til å delta i det offentlige liv, og styringen av det (Østerud 2007:30). Vi finner en likhet i hva som ble lagt i begrepet den gang og frem til i dag. Denne likheten er at alle fortolkninger av borgerrollen dreier seg om å være medlem av et politisk fellesskap; og dette skal innebære likhet i rettigheter for de som er medlemmer. Marshall studerer fremveksten av et moderne medborgerskap gjennom fremveksten av velferdsstaten. (Marshall 1963).

Aristoteles (384-322 f.kr.) mente at for at mennesket skulle kunne realisere sin fornuft og oppnå det høyeste gode, måtte dette skje gjennom demokratisk deltagelse i en velfungerende bystat (Polis). Fellesskapsløsninger var viktig, men også at enkeltindividet skulle utvikle seg og realisere seg var viktig for Aristoteles. Hans interesse for politikk kan sies å være en fortsettelse av etikken (Østerud 2007). Borgerrollen trer frem når vi konsentrerer oss om fellesskapsinteresser.

I fortsettelsen vil jeg konsentrere meg om Hobbes, Locke og Rousseau som går for å være kontraktteoriens klassikere, og hva de mente var borgernes rolle. Samfunnskontrakten er ikke en avtale som faktisk blir inngått, men et abstrakt begrep som beskriver relasjonen mellom borger og statsmakt. Ideen om den sosiale kontrakten var en avtale mellom frie og like menn om hvordan staten skulle styres, og hvem som skulle styre den. Tanken var at alle (menn) var født frie og like, og undertrykking fra kirken og kongen kunne ikke bli akseptert. Rousseau var en av de første som innførte sosial kontrakt som begrep i 1762 i "Du contrat social". Rousseau forklarer hvordan mennesker trenger et system for samarbeid som blir opprettholdt av lover og et utøvende organ, dette skapte de gjennom den sosiale kontrakten (Malnes & Midgaard 2003).

"A new basis of understanding and agreement, perhaps never formally stated...every tacitly admitted and recognized, the possibility of living together under laws which treat all individuals equally and give all the opportunity to develop their capacities securely"

(Held 1996:57)

Ikke alle ble omfattet og inkludert i Rousseaus likhetsprinsipp, fattige og kvinner var blant de som ikke ble tilgodesett selv om han talte for likhet og anså økonomisk ulikhet for å være et onde. Rousseau kalte ikke de folkevalgte for representanter, men for folkets agenter (Held 1996:58)

Rousseau mente at om menneskene/ folket skulle være virkelig frie, måtte de være med på å vedta hver lov personlig. Han mente at det var kun på selve valgdagen når de valgte representanter til parlamentet i England at borgerne var frie, og det var i følge Rousseau ikke bra nok. Rousseau mente at borgerrollen var den høyeste posisjonen et menneske kunne oppnå (Held 1996).

I 1651 gav Thomas Hobbes ut sitt politisk-filosofiske hovedverk, *Leviathan*. I motsetning til Rousseau mente Hobbes at individene burde gi fra seg sin selvråderett til en autoritet som var mektig, *en Leviathan*. Hobbes hadde en oppfatning om at konflikt var den rådende kommunikasjonsformen i samfunnet, og at man derfor ikke kunne forutsette at menneskene ville respektere hverandre og overholde kontrakter. Det var derfor det beste for folket mente han, at de innså at det rette var å adlyde enevoldskongen (Malnes & Midgaard 2003). Men for Hobbes var det viktig at om borgerne nå gav fra seg denne makten til enevoldskongen, ville det være av egen fri vilje. Men om denne samfunnskontrakten virkelig hadde eksistert, ville prinsippene være at individet gav fra seg sine naturlige rettigheter til den *suverene*, og deretter hadde plikt til å adlyde suverenen. (ibid).

Denne frivilligheten i kontraktene er også sentralt hos Locke. Locke som var en religiøs mann resonnerer ut i fra at: ”Mennesket har samme natur; det er ikke tale om noen naturlig over- eller underordning” (Malnes & Midgaard 2003:89). I tillegg til at kontraktene skulle være frivillige, mente Locke at de burde ha basis i aktiv deltagelse blant individene. Det var individenes plikt å etablere et politisk fellesskap og danne en regjering. Etterpå var det nettopp folkets representanter og de avgjørelsene som hadde sitt utspring i et flertall blant disse å styre etter de betingelsene som sto i kontraktene. Dette står i ganske sterk kontrast til Hobbes, da Lockes forståelse av forholdet mellom staten og borgerne viser at det å ha et styre eller en regjering er for å sikre borgernes rettigheter og frihet, at statens makt må

begrenses for at individene skulle ha størst mulig frihet¹ (Malnes & Midgaard 2003). I følge Locke vil dette si at en uinnskrenket statsmakt ikke ville vært legitim, og han mener det vil være rett med en maktdeling mellom den lovgivende og utøvende makt.

Disse filosofenes mening med kontraktteorien finner vi igjen i vår tids universelle menneskerettigheter. Vi kjenner igjen prinsippet om at rettighetene skal gjelde for alle, og at alle mennesker er like. Verdenserklæringen om menneskerettigheter fra 1948 fastslo at alle mennesker i hele verden hadde de samme rettigheter, og at alle i det internasjonale samfunnet hadde et ansvar for å virkeliggjøre og beskytte disse rettighetene. I naturrettlig orientert filosofi er menneskerettighetene en betegnelse på uavhengige rettigheter, og ble i opplysningstiden antatt å tilkomme mennesket av natur, at de var medfødte. Naturrettsteoriens forståelse av rettigheter og rettsregler er nedlagt i den menneskelige fornuft.

I dag er det allment akseptert at som borgere i et demokratisk land har vi både rettigheter og plikter. Borgerrollen gir oss tilgang på fellesgoder som jo er en konsekvens av velferdssamfunnet² vi lever i. Men det er også viktig å legge vekt på at vi har plikter i samfunnet. En del av demokratiet i praksis er vår mulighet til å uttrykke oss og forsøke å påvirke politiske vedtak, gjerne i media eller ved å delta i organisasjonsvirksomhet. Og i mange tilfeller lykkes vi med det. Selv om vi ikke har pålagt stemmeplikt i Norge, er det vårt eget ansvar å øve innflytelse ved å benytte vår stemmerett og på den måten delta i samfunnet.

”Ask not what your country can do for you; ask what you can do for your country”. Denne klassiske setningen uttalte John F. Kennedy i 1960 da han ble innsatt som president.

¹ Dette ble grunnlaget for liberalismen.

² Velferdsstater er i prinsippet demokratier, og er bygd opp etter det universelle prinsipp. Det vil si at det skal gjelde alle, uavhengig av om en er fattig eller rik, hvor gammel en er, om en er innvandret eller norsk. De skal nå alle grupper i samfunnet (Rønning 2006).

Kap. 3.1 Marshalls modell om fremveksten av sivile, politiske og sosiale rettigheter.

T.H. Marshall (1893-1981) var en britisk sosiolog og han er mest kjent for essaysamlingen ”*Citizenship and Social Class*” som første gang ble utgitt 1950. Den ble utgitt på nytt i 1963 sammen med andre essays. Marshalls akademiske karriere innbefattet både hans virke som sosiolog, men ble også influert av hans interesse for sosialpolitikk³ og administrasjon. (LSE 2000)⁴.

I ”*Citizenship and Social Class*” presenterer Marshall sin modell for fremveksten av de sivile, politiske og sosiale rettigheter. Marshall knytter fremveksten av de sivile/ borgerlige rettighetene til det 18. århundre, de politiske rettighetene til det 19. århundre og de sosiale rettighetene til det 20. århundre. Disse tre elementene er for Marshall klart og tydelig knyttet til fremveksten av den moderne velferdsstaten, og derpå forståelsen av fremveksten av det moderne medborgerskapet. (Heywood 2004)

De sivile rettighetene består av rettigheter som er nødvendige for å ivareta den individuelle friheten. Enkeltmenneskets frihet er et av de viktigste arbeidsområde for verdens to største menneskerettighetsorganisasjoner – Amnesty International og Human Rights Watch. De politiske rettighetene består av rettigheter til å delta i politiske organisasjoner, Storting etc. altså i utøvelsen av politisk makt. I de sosiale rettighetene finner vi retten til en viss levestandard, skole/ utdanning og sosiale tjenester. (Marshall 1963)

Før jeg går videre i Marshalls teori om fremveksten av de sivile, politiske og sosiale rettigheter er det hensiktsmessig med en redegjørelse for hva som legges i begrepene statsborgerskap og medborgerskap.

Marshall introduserte begrepet ”citizenship” eller medborgerskap som en forlengelse i prinsippet om statsborgerlige rettigheter og plikter. Medborgerskap begrepet inkluderer ifølge Østerud 2007:266: ” tildelingen av sosiale rettigheter ut fra et politisk ideal om at borgerne bør gis mest mulig like muligheter til å kunne delta i utformingen av sin egen hverdag og det samfunnet de lever i”. Heywood 2004 sier at for Marshall hadde begrepet citizenship sitt utspring i betydningen han la i de sosiale rettighetene. Citizenship eller

³ Sosialpolitikk er politikk som tar opp alle aspekter som er av betydning for menneskers velferd.

⁴ London School of Economics and Political Science.

medborgerskap var en universell kvalitet som tilgodekom alle menneskene i samfunnet, og derfor "utløste" eller bygger på at medlemmene har like rettigheter og plikter. I dag er det også blitt vanlig å inkludere økonomiske rettigheter i dette begrepet. Begrepene statsborgerskap og medborgerskap brukes ofte om hverandre både i dagligtale og i politiske diskusjoner (Østerud 2007).

Medborgerskap og statsborgerskap brukes også om hverandre som juridisk begrep. Norge fikk sin første lov om statsborgerskap 21. april 1888. I dag er det statsborgerloven⁵ fra 2005 som er gjeldende. I menneskerettighetene art.15 står det: "Enhver har rett til et statsborgerskap". Statsborgerskap består av to hovedprinsipper: territorialrettsprinsippet (*lus soli*), det vil for eksempel si at en erverver statsborgerskapet ved fødsel på nasjonalterritoriet. Blir et barn født i USA, uavhengig av om foreldrene er amerikanske statsborgere, mottar barnet statsborgerskap i landet. Motsetningsvis i Norge oppnår man statsborgerskap ved avstamning/ blodrett, (*lus sanguinus*).

Ser vi på endringene fra den første loven og frem til den som i dag er gjeldende, ser vi at statsborgerskap tidligere hadde en sterkere tilknytning til nasjonalstaten. Utviklingen frem til i dag viser at det enkelte individ har flere rettigheter og plikter i samfunnet uavhengig av statsborgerskap. Denne rettighetsutviklingen blir mer og mer utbredt etter hvert som menneskerettighetene og tilhørende konvensjoner blir inkorporert i den nasjonale lovgivningen i mange av verdens land. Statsborgerskapet har altså fått mindre å si for at ens grunnleggende menneskerettigheter skal bli ivaretatt og respektert.

Teorier om medborgerskap er knyttet til retten til å delta i det politiske liv og til stemmerett, altså til ideer om demokrati. Når vi gjennom historien har lært at kvinner, enkelte folkegrupper som minoriteter og marginaliserte grupper⁶ har blitt nektet deltagelse i det politiske liv; kvinner har for eksempel fått stemmerett⁷ mye senere enn menn, gir det en viss forståelse for kritikken som har kommet i etterkant. Nettopp på grunn av disse tingene har den klassiske forståelsen av medborgerskap fått kritikk for å være for maskulin. Marshall var for eksempel mest opptatt av hvordan menn fra arbeiderklassen ble

⁵ Lov om Norsk statsborgerskap – lov av 10.juni. Nr. 51. 2005

⁶ **Grupper** som beveger seg i en gråson mellom sosial integrasjon og samfunnsmessig utstøtning.

⁷ I våre nærområder er det kun i Finland at menn og kvinner fikk stemmerett samtidig, det var i 1906.

inkludert. De oppgavene som kvinnene utførte, som stort sett var ubetalt arbeid, ble ikke betraktet som viktig for å opprettholde samfunnet.

Fra 1888 ble kvinner også juridiske personer, da var ikke kvinnens rettigheter lenger formidlet gjennom familien. De fikk en direkte relasjon til staten som borgere med rettigheter og plikter. Kvinner kunne da disponere sine penger og sin eiendom uten mannen som verge. Kvinners politiske rettigheter ble lovfestet i 1913, det var nesten hundre år etter at menn fikk stemmerett i 1814.

Kap. 3.2 Ulike syn i politisk tenkning på statens rolle når det gjelder å ivareta borgernes rettigheter.

I denne delen av oppgaven vil jeg fortsette å legge vekt på Locke, Hobbes og Rousseaus syn på forholdet mellom staten og borgerne, men nå med fokus på statens rolle når det gjelder å ivareta borgernes rettigheter. Locke bygger sin tenkning på naturtilstanden. I følge Locke er naturtilstanden et anarki i positiv og fredelig betydning, en idyll, en fredstilstand – en moralsk tilstand. Motsetningsvis mente Hobbes at naturtilstanden var et anarki i negativ voldelig forstand – kaos, noe som gjorde det umulig for mennesket å leve i en slik tilstand.

Hobbes teorier om forholdet mellom staten og borgerne har sitt utspring i hans syn på mennesket og naturtilstanden. I naturtilstanden er det ikke noe riktig eller galt, rett eller urett. Naturtilstanden er rettsløs, med unntak av rettigheten til å benytte alle midler for å sikre sitt eget liv. Enhver person har en naturlig rett til å forsvare sin egen sikkerhet og eget liv. Denne rettigheten er for Hobbes en del av det å være menneske; og den kan ikke avskaffes. Det finnes i følge Hobbes ikke noe urettferdighet og rettferdighet i naturtilstanden, siden det ikke finnes en stat. Uten en stat som definerer lover og regler er det heller ikke mulig å definere rett og urett.

Det er i forhold til dette Hobbes mener at en overordnet myndighet, en uinnskrenket statsmakt kommer inn i bildet. Den skal sikre fred og orden i samfunnet, det er den grunnleggende oppgaven statsmakten skal ha. Hobbes mener at mennesket har et grunnleggende ønske om å overleve, og at de derfor er best tjent med at det er fred (Malnes & Midgaard 2003). Hvordan dette skal gå til i praksis har Hobbes oppsummert i 2.naturlov:

”Et menneske skal være villig til, når også andre er det, og i den grad han finner det nødvendig for fred og eget forsvar, å gi avkall på sin rett til alle ting, og være fornøyd med så mye frihet i forhold til andre mennesker som han vil tillate andre mennesker overfor ham selv”. (Hobbes 1651, Leviathan kap.14 i Malnes & Midgaard 2003:86).

Det er i forhold til dette samfunnskontrakten, men også fornuften kommer inn i bildet. Det er ikke mellom menneskene og statsmakten (suverenen) kontrakten kommer inn, men

mellom individene i samfunnet. Menneskene gir da opp sin naturlige rett til å styre, til fordel for den gruppen de har valgt til å styre for seg, på sine vegne. Denne kontrakten er ukrenkelig, den kan ikke brytes. Men det er et unntak, retten til å forsøke å berge sitt eget liv dersom dette trues av staten. Det er også ut i fra dette at vi har uttrykket den uinnskrenkede statsmakt. I og med at staten ikke er med i denne kontrakten, kan de heller ikke bryte den. Tanken var da mente Hobbes, at statsmakten ville opptre slik som menneskene i naturtilstanden og opprettholde naturlovene, og dermed oppnå målet om fred (Malnes & Midgaard 2003). Dette var da begrunnelsen for at staten skulle ha uinnskrenket makt. De skulle ha anledning til å benytte alle midler for å ivareta borgernes liv og eiendom; deriblant skape lover som borgerne skulle følge. Lovene skulle være lette å forstå, slik at flest mulig kunne følge dem.

Hobbes pessimistiske syn på menneskets evne til å bygge et fredelig samfunn kan komme av at han på 1640 – tallet måtte flykte fra England til Frankrike, for å komme unna den blodige borgerkrigen som utspant seg der. Ser vi på dette konkrete eksempelet fra Hobbes sitt eget liv, og sammenligner den med dagens situasjon for flyktninger, ville Hobbes vært en asylsøker. En asylsøker er en person som ankommer et annet land uten på forhånd å være anerkjent som flyktning og søker asyl. Begrepet brukes for eksempel om mennesker som er på flukt fra krig og uroligheter i hjemlandet sitt. Men det brukes også på personer som er utsatt for menneskerettighetsovergrep. (SSB.no) Flykter man fra krig og elendighet er det stor sjanse for at papirer blir borte underveis, eller at man rett og slett ikke får anledning til å ta med seg nødvendige papirer i det flukten ”starter”. Men i begrepet ”papirløs” ligger det også en betydning om at en person er papirløs fordi en ikke har lovlige papirer i det landet en oppholder seg.

Hobbes mente at det er viktig i forholdet mellom stat og borger å forstå at selv om borgerne hadde gitt fra seg all makt, hadde de ikke gitt fra seg retten til å forsvare sitt eget liv om det trues av staten. Så om styret utviklet seg slik at de utgjorde en trussel ovenfor borgerne, hadde dette styret mistet sin legitime rett, og ble oppløst (Ibid).

Kap. 4.0 Papirløse innvandreres situasjon i Norge – sett i lys av menneskerettighetene og tilhørende konvensjoner.

Opprettelsen av FN i 1945 gav et internasjonalt politisk gjennombrudd for engasjementet for menneskerettigheter. Det var ikke det at menneskerettigheter ikke hadde vært på dagsorden tidligere, men Verdenserklæringen om menneskerettigheter fra 1948 må sees litt i lys av nazistenes herjinger og annen verdenskrig. Den nevnte erklæringen fra 1948 ikke er et juridisk bindende⁸ dokument, men konvensjonene som kom i etterkant er juridisk bindende for de som har ratifisert dem. Norge ratifiserte for eksempel konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i 1972.

Menneskerettigheter som begrep stiller visse forventninger til hvordan forholdet mellom staten og menneskene skal være. Mange av konvensjonene, for eksempel konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter stiller økonomiske krav til myndighetene om budsjettmidler. For at det skal kunne gjennomføres en helsepolitikk og en politikk for å sikre menneskene arbeid osv. Det er derfor disse konvensjonene er formulert i stor grad som mål, og har en mindre forpliktende utforming enn en lov har. Siktemålet er at landene vil gjøre så godt de kan for å oppfylle dem, ut i fra sine evner og sin økonomi. Men det er visse grunnleggende rettigheter som ikke er fravikelige. Og den mest grunnleggende rettighet er respekten for liv og menneskets fysiske og psykiske integritet ([Lov 1999 – 05 – 21 nr. 30. Menneskerettsloven](#)).

Storbritannia avgjorde i 2004 at det var kriminelt å ankomme landet uten identifikasjonspapirer. Det å søke asyl i et land er en grunnleggende rettighet, det finnes i utgangspunktet ikke noe kriminelt i det. Samme år uttalte Høyres Erna Solberg til Nettavisen at hun ville studere Storbritannias erfaringer i forhold til å kriminalisere papirløse innvandrere. I samme artikkel sier hun at mellom 80 % og 90 % av asylsøkerne kommer til landet uten papirer. Men vil ikke en avgjørelse om å kriminalisere papirløse asylsøkere vil virke mot sin hensikt? På den måten vil vi jo ta fra flyktingene den reelle muligheten de har til å registrere seg og søke om asyl. Konsekvensene kan bli at flere kommer til landet uten de nødvendige papirer i orden, og går rett inn i en ”papirløs” tilværelse. Dette vil på sikt kunne gi store mørketall i hvor mange asylanter det er i landet.

⁸ Det at menneskeretts- erklæringen stadig har fått en sterkere posisjon internasjonalt har ført til at den også har fått en bindende karakter i kraft av sedvane.

Det å behandle asylsøkere på en human og inkluderende måte vil på sikt være kostnadsbesparende for det samfunnet de om de får asyl⁹ skal integreres i.

Ser vi på denne problemstillingen i lys av Marshalls modell, finner vi at han oppfatter medborgerskapet som en status gitt til de medlemmene i et politisk fellesskap som er legale medlemmer. Disse medlemmene har da visse rettigheter. Men vi kan ut i fra loven om menneskerettigheter og da spesielt konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter si at statsborgerskap/ medborgerskap som er det Marshall vektlegger, tilkjenner formelt statsborgerskap mindre viktighet enn medborgerskap. Det at vi har et godt utbygd velferdssamfunn gir mennesker uten statsborgerskap; innvandrere og asylsøkere med flere de fleste av de rettighetene velferdsstaten tilkjenner sine innbyggere. Med unntak av stemmerett ved valg og statlig beskyttelse.

Både Marshall, og kontraktteoretikerne Hobbes, Locke og Rousseau er opptatt av myndighetenes legitimitet. Den politiske myndighet må ha sin støtte blant folket for å være legitim, og den skal uttrykke folkets vilje. Dette tolker jeg dit hen at det vil være en forskjell på rettighetene til papirløse innvandrere som har ”gått tjenestevei” når de søker asyl i et land. Og har registrert seg og søkt om asyl slik som loven krever i det landet det gjelder, mens andre som søker asyl ikke vil samarbeide med myndighetene i det respektive landet for å fremskaffe de rette papirene og dokumentere sin identitet. Det vil også være asylsøkere som har fått avslag på sine søknader, og velger å leve videre i skjul i det landet som avsto søknaden deres. Menneskene har de samme grunnleggende rettighetene etter loven, som retten til liv og helse. Men uten at kravet om lovlig opphold er oppfylt, begrenser dette muligheten noe. Da tenker jeg på grunnleggende forhold som mulighet til å forsørge seg selv, anledning til å få helsehjelp, skolegang for barna og eventuell norskopplæring og oppfølging av de som kunne trengt det.

Både Hobbes, Locke og Rousseau opererer med en kontrakt mellom menneskene og staten, dette innebærer at menneskene må følge de anvisningene/ lovene som staten gir, da det er menneskene selv som har gitt staten denne makten til å opptre på deres vegne og til det beste for dem.

⁹ Hva er asyl?: FN's flyktningkonvensjon forteller hvem som har krav på asyl. For å få asyl må man ha grunn til å frykte forfølgelse på grunn av politisk oppfatning, rase, nasjonalitet, religion eller medlemskap i en sosial gruppe. Dersom man frykter forfølgelse på grunn av andre forhold fyller man ikke kravene for asyl (UDI.no)

Videre i denne oppgaven vil jeg rette fokuset på et konkret eksempel på hvordan en papirløs innvandrer opplever sin situasjon i Norge. Jeg har ikke noe grunnlag for å generalisere og si at situasjonen til Maria Amelie som jeg vil belyse er representativ for alle papirløse innvandrere i Norge. Det er få master - eller doktorgradsavhandlinger som omhandler papirløse innvandrere i Norge, men Odin Lysakers (2011) Ph.D.-avhandling i filosofi: *Sårbar kropp – Verdig liv*, har som empirisk testcase statsløshet, og hans problemstilling er menneskeverd. Det fokus som har vært satt på papirløse innvandrere den siste tiden kan vi håpe vil føre til at vi snart får tilgang på mer informasjon om denne voksende gruppen av mennesker i Norge.

I den sammenheng vil jeg nevne at Rokkansenteret i Bergen, senter for flerfaglige samfunnsstudier, i 2011 starter et forskningsprosjekt ”Provision of welfare to ”irregular migrants”. Prosjektet skal ledes av Christine M. Jacobsen ved Uni Rokkansenteret. Prosjektet vil ta for seg velferdsstatens utfordringer i forhold til irregulære migranter, altså papirløse. Menneskerettighetene tilsier at visse tiltak er nødvendig å iverksette for å ivareta migrantenes rettigheter og faktiske sosiale og helsemessige forhold. (Rokkansenteret.no)

Kap. 5.0 Maria Amelie.

Navnet Maria Amelie er pseudonym for Madina Salamova, Maria ble født 30. mai 1985 i Kaukasus (Nord – Ossetia), Russland.

I 2000 flyktet Maria sammen med sine foreldre fra Moskva i Russland til Finland, og etter 16 måneder i Finland videre til Norge i februar 2002. Familien fikk endelig avslag på asylsøknaden sin i 2003. Etter det levde de i skjul som papirløse innvandrere. Familien til Maria oppholdt seg for det meste i Tønsbergområdet i hennes ungdomstid. Etter videregående flyttet Maria til Trondheim for å studere. I og med at hun er papirløs kvalifiserer ikke Maria til å få støtte fra statens lånekasse for utdanning. Hun finansierte sine studier ved å ta på seg ulike vaskejobber.

For oss som har norsk statsborgerskap, og dermed et personnummer, er det vanskelig å tenke seg hvor vanskelig tilværelsen er uten legale papirer. Man får verken et mobilabonnement eller en bankkonto og bankkort uten personnummer. Man har begrenset "handlefrihet" i betydning bevegelsesfrihet. Man har ikke pass, og kan dermed ikke lovlig bevege seg utenfor landets grenser, noe som i seg selv er et paradoks da en heller ikke innenfor landets grenser beveger seg lovlig. En annen essensiell utfordring er hvordan en skal forsørge seg selv. En har ikke mulighet til å søke jobb på vanlig måte, uten personnummer ikke noe skattekort som gjør at en kan jobbe lovlig.

Som papirløs har Maria fullført videregående skole i Norge, samt tatt en mastergrad i teknologi og vitenskap ved NTNU i Trondheim. I forbindelse med et av fagene i mastergraden sin, hadde Maria praksis på Statoils forskningscenter i Trondheim. Hun skrev sågar masteroppgaven sin om Statoil. I sin tid som student brukte Maria det meste av sin fritid til frivillig arbeid på ulike festivaler og arrangementer. I boka si skriver hun: *"Selv om jeg ikke kunne søke vanlig jobb, kunne jeg jobbe som frivillig på festivaler og få mye erfaring som jeg ellers ikke ville fått."* I tillegg til det frivillige festivalarbeidet var Maria med i Start NTNU, en organisasjon som jobber for nyskaping og entreprenørskap blant studenter. (Amelie, Maria 2010:163)

Maria Amelie ga i fjor ut boka "Ulovlig norsk", hvor hun skriver om sitt liv som papirløs flyktning i Norge. Ved å stå frem med sin historie, og gjøre den kjent, utsatte Maria både seg selv og sin familie i fare for å bli tvangsreturnert.

Hun ble i desember kåret til årets nordmann av ukebladet Ny Tid. Og i mars 2011 ble Maria Amelie nominert til Nansenprisen.

"Nansenprisen er en årlig internasjonal hedersbevisning for fortjensfull innsats for flyktninger. Prisen utdeles av FNs høykommissær for flyktninger og kan tildeles både enkeltpersoner og grupper for fremragende innsats for flyktningsaken."

(www.nansenamundsen.no)

12. januar ble hun pågrepet av politiet etter å ha holdt et foredrag på Nansenskolen på Lillehammer. Maria Amelie var invitert til skolen for å snakke om livet sitt som papirløs flyktning. 2011 er Nansenåret, Nansen var en forkjemper for rettferdig behandling av alle. For Nansen var ingen mennesker ulovlige. I 1921 ble Nansen Folkeforbundets første høykommissær for flyktninger, og for å hjelpe statsløse flyktninger skapte han Nansenpasset. Nansenpasset ble etter hvert anerkjent av de fleste stater. Det ble totalt utskrevet 450 000 "Nansenpass". Nansenkontoret ble i 1938 tildelt Nobels fredspris for innsatsen de gjorde for statsløse flyktninger. Nansenpasset blir ikke lenger utstedt, men FN utsteder reisedokumenter for statsløse flyktninger i dag.

Maria ble deportert til Moskva, Russland mandag 24. januar 2011. Etter å ha oppholdt seg sju uker i Moskva i påvente av å få nødvendige identifikasjonspapirer som innenriks- og utenrikspass, flyttet hun til Krakow i Polen som fribyforfatter, støttet av foreningen for forfulgte forfattere, ICORN¹⁰. Utvisningen av Maria Amelie ble møtt med store protester. Det ble arrangert demonstrasjonstog, og myndighetene fikk hard kritikk i media. Regjeringen møtte kritikken med å endre reglene.

Regjeringen har endret reglene – Norge har fått "Lex Amelie" slik at man kan få behandlet en søknad om arbeidsinnvandring selv om man har brutt utlendingsloven. 31.mars vedtok Justisdepartementet en regelendring som gjør det mulig for ulovlige innvandrere som har vært i Norge som asylsøkere å søke om arbeidstillatelse og komme tilbake til Norge som arbeidsinnvandrere, gitt at de oppfyller kravene om arbeidsinnvandrere som faglært, og ikke

¹⁰ ICORN - International Cities of Refuge Network.

har brutt straffeloven. Dette førte i praksis til at 8. april 2011 fikk Maria Amelie innvilget arbeidstillatelse i Norge. Hun kom tilbake til Norge 16. april, og begynner snart å jobbe for sin nye arbeidsgiver, Teknisk Ukeblad. (Kilder: Amelie, Maria (2010): *Ulovlig Norsk*, Across my universe. [Maria Amelie - blogg. Nansen- Amundsenåret 2011, Norsk polarinstitutt](#))

Kap. 5.1 Menneskeverd

Skaper vi menneskeverd, skaper vi fred skrev Nordahl Grieg i diktet *Til Ungdommen* i 1936. Diktet er en appell til ungdommen om å få slutt på krig, og skape fred. Freden skulle ikke skapes ved å ty til våpen, men derimot ved å legge vekt på ”*menneskets verd – troen på livet vårt*”. Men hva legger vi egentlig i begrepet menneskeverd? Og hvordan kan vi avgjøre hva et menneske er verdt?

I menneskerettighetserklæringen fra 1948, art. 1 omtales alle mennesker som unike og med et iboende verd, ”*All human beings are born free and equal in dignity and rights*”. I det ligger det at det er ikke er noen bestemte egenskaper som avgjør hva et menneske er verd, men at verdet ligger i det å være *et menneske*. Vi må helt tilbake til 1700- tallet og til tidlig renessansehumanisme for å finne begrepet menneskeverd brukt for første gang. Locke og Rousseau var to av filosofene som gjorde opprør mot absolutismen som underkjente individets rett. De mente at en hadde naturlige rettigheter i kraft av å være menneske. Menneskeverdet og menneskerettigheter har vært nedfelt i ulike erklæringer i flere hundre år. Den første menneskerettighetserklæringen som vi kjenner til fra 1689 begrunner menneskeverdet naturrettlig. En mer systematisk sammenheng mellom menneskeverdet og menneskerettighetenes ukrenkelighet finner vi i den Nord – Amerikanske uavhengighetserklæringen fra 1776. ([NOU 2001: 22](#))

Menneskeverdsbegrepet kan begrunnes på flere måter, men jeg vil avgrense min bruk av begrepet til den rettslige, slik den blir brukt i FNs menneskerettigheter som nevnt ovenfor og til den moralske begrunnelsen som i Immanuel Kants moralfilosofi. Kant definerer menneskeverd som et moralsk påbud, en absolutt verdi. At noe har absolutt verdi betyr at det ikke kan prissettes eller byttes, verdien er *iboende*. (Kant 1997)

Menneskeverdsbegrepet er ut ifra begge forståelsene ovenfor universelt. Det skal inkludere alle mennesker.

Odin Lysaker (2011) knytter i sin Ph.D. avhandling begrepet menneskeverd sammen med anerkjennelse, og diskuterer dette ut ifra det transnasjonale begrepet statsløshet. En statsløs kan defineres som en person uten statsborgerskap som gir en person rettslig og politisk medlemskap. Lysaker deler statsløshet inn i to former: statsløshet *de jure* og statsløshet *de facto*. I praksis vil det si at ved statsløshet *de jure*, finnes det ikke en anerkjent stat

personen kan fremsette rettslige krav ovenfor, og ved statsløshet *de facto* er forholdene slik at ulempene er større enn fordelene om det settes frem krav. Noe som gjør at en statsløs ifølge Lysaker er utsatt for ekskluderende inkludering. Som medlem av menneskeheten er personen innenfor, men utenfor ved å være ekskludert som statsborger fra en stat og de rettighetene de medfølger.

Den doble ekskludering en statsløs utsettes for ved hverken å beskyttes av et moralsk eller menneskerettslig menneskeverd fører til menneskeverdets paradoks: Statsløse synes å eksistere i et geografisk og normativt rom som er hinsides en reell menneskeverdsbeskyttelse. Dette transnasjonale rom mellom det statlige og det globale utgjør således et moralsk, rettslig og sosialt grenseland vedrørende statsløse personers menneskeverd. (Lysaker 2011:5)

Lysaker argumenterer for at menneskeverdet må forankres i en erkjennelse av menneskers krenkbarhet hvis det skal begrunnes både universelt og konkret, og inkludere alle mennesker. Krenkbarhet viser til en persons kroppslige sårbarhet, og kroppslig krenkbarhet er både universell og konkret på samme tid.

Odin Lysaker kommer frem til at statsløse og dermed papirløse mennesker ikke får ivare tatt sitt menneskeverd. Dette selv om en har FNs menneskerettighetserklæring. FN har ikke noe legitimt voldsmonopol, og i praksis ikke mulighet til å påse at statene følger opp. Dessuten er menneskerettighetene nært knyttet til statsborgerskap. Så viss menneskeverdet skal gjelde for alle, også statsløse og papirløse, bør det forankres i noe mer grunnleggende enn statsborgerskap. *Vår alles kroppslige sårbarhet.*

Lysaker uttaler seg slik om Maria Amelie saken:

”Ja, juridisk sett er hun ulovlig i landet. Men ut fra et perspektiv basert på anerkjennelse som et behov alle mennesker har, så må slike saker også vurderes ut fra to andre hensyn. Det ene er et omsorgshensyn, som handler om behovet for å bli tatt hånd om gjennom omsorg fordi man er sårbar. Og den andre er et ytelseshensyn, som handler om at et bidrag til fellesskapet bør anerkjennes”. ([Culcom.no. 10.2.11](#))

Kap. 6.0 Papirløse innvandrere – helsehjelp og FNs menneskerettighetskonvensjon og FNs barnekonvensjon.

Menneskerettighetene er universelle, og menneskerettighetserklæringen bygger på tanken om at vi har rettigheter i kraft av å være menneske. Det dreier seg om hva vi som mennesker har krav på i forhold til hverandre, og i forhold til stater, organisasjoner og institusjoner. Dette er rettigheter som retten til liv, fri tanke og ytringsfrihet. Rettighetene skal gjelde for alle, overalt. ([FN - sambandet.no](http://FN-sambandet.no))

I Norge har [legeforeningen](#) de siste par årene hatt fokus på de papirløses rett til helsehjelp. Mange papirløse, vegrer seg for å ta kontakt med helsevesenet i frykt for å bli registrert eller overgitt/ angitt til myndighetene. Selv om det eksisterende regelverk ([pasientrettighetsloven](#) § 2-1, rett til nødvendig helsehjelp) gir alle mennesker rett til øyeblikkelig hjelp Dette fører i realiteten til at mange mennesker ikke får den nødvendige oppfølging og legehjelp som de har behov for. I praksis vil det si at gravide ikke får den nødvendige oppfølgingen under svangerskapet, og barna etter at de er født får ikke oppfølging fra helsestasjon slik som andre barn i Norge. Dette medfører at sykdommer og helseplager ikke blir oppfattet og behandlet hensiktsmessig. Et annet ikke uvesentlig problem i så måte er at disse barna heller ikke får de vaksiner vi i Norge mener er nødvendig for å fremme den generelle folkehelsen. Det kan være medvirkende til at smittsomme sykdommer derfor får anledning til å spre seg til den alminnelige befolkningen.

I følge FNs barnekonvensjon som Norge har ratifisert, har vi forpliktet oss til ikke å forskjellsbehandle barn. Men slik som dagens system for helsehjelp til papirløse innvandrere er, fungerer ikke dette i praksis. Denne gruppen er i stor grad forhindret fra å ta i mot hjelp.

Kirkens Bymisjon og Røde Kors åpnet i oktober 2009 et helsesenter for papirløse innvandrere. Etter litt over et års drift har de avdekket store humanitære behov blant denne gruppen mennesker. Men som hos "oss andre" er mange av migrantenes helseproblemer for komplekse for helsesenteret, og de har derfor behov for oppfølging fra spesialisthelsetjenesten. Kroniske sykdommer, kronisk smerte, psykiske problemer, post

traumatisk stress o.l. er dermed sykdommer som ofte ikke blir behandlet, da pasientene i kontakt med spesialisthelsetjenesten må betale for behandlingen selv i og med at de ikke er medlemmer av folketrygden. ([Røde Kors](#)) Ved å oppsøke det offentlige helsevesenet kan papirløse dermed pådra seg stor gjeld, noe som igjen vil medføre en større grunn til å holde seg i skjul.

Hittil har papirløse fått hjelp av frivillige organisasjoner og enkeltmennesker innen helsevesenet, men for denne gruppen er det ikke noen eksisterende offentlige finansieringsordninger. For å sikre denne gruppen mennesker den helsehjelpen de har rett på, og som er nødvendig, må en slik ordning komme på plass. Det positive er at myndighetene har startet arbeidet med en forskrift som skal sikre papirløse innvandrere helsehjelp. I den forbindelse har presidenten i Røde Kors, Sven Mollekleiv uttalt at en må være forsiktig med å gjøre reglene for strenge, og at en må utforme forskriften i samsvar med pasientrettighetsloven. Denne endringen i det eksisterende regelverket vil medføre at papirløse barn, gravide og mennesker med psykiske problemer vil få full tilgang til helsevesenet. ([Røde Kors - Helsehjelp for papirløse](#))

Kap. 6.1 Menneskerettighetene og folkerettens stilling i Norsk rett.

Norsk rett bygger på det dualistiske system. Det betyr at for å gjelde som norsk rett må folkerettslige regler være inkorporert i, eller transformert til norsk rett. Nasjonal gjennomføring av en konvensjon krever/ forutsetter dermed et spesielt rettsgrunnlag. Dette følger av Grunnlovens § 26, annet ledd som lyder som følgende: ” *Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil.* ”

Av folkerettslige regler er konvensjonene om internasjonale menneskerettigheter i en særstilling. I 1994 fikk vi en Grunnlovsbestemmelse Grl. § 110 c, om styrking av menneskerettighetene i Norsk rett. Grl. 110 c sier: ” *Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne. Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af Traktater herom fastsættes ved Lov.* ”

Lov nr. 30 av 21.mai 1999 – Menneskerettighetsloven, styrker menneskerettighetene i norsk rett. Det betyr at FN konvensjonen fra 1966 om sivile og politiske rettigheter er inkorporert i norsk lov. At konvensjonen er inkorporert betyr at de folkerettslige reglene som følger av den nevnte konvensjonen, formelt sett er norsk rett. (Ruud og Ulfstein 2006, Fleischer 94)

Folkeretten stiller ikke krav til de enkelte landene om at konvensjonene må inkorporeres i den nasjonale lovgivningen, men det stilles krav om oppfyllelsen av innholdet i traktaten. Hvordan den enkelte stat velger å oppfylle sine forpliktelser etter folkeretten er et internt anliggende, bare de gjør det. Det er hva som blir gjort, ikke hvordan det gjøres som er det viktige.

I dagens Norge er det slik at vårt rettspolitiske fundament er oppbygd på en slik måte at vi har avgitt vår personlige makt til offentlige myndigheter. Vi har et stort offentlig byråkrati i Norge, med mange offentlige saksbehandlere og tjenestemenn/ kvinner. Kunnskapsnivået omkring menneskerettigheter og utøvelse av disse i praksis kan tenkes å være lavt hos noen, og overgrep/ krenkelse av disse rettighetene synes å få liten eller ingen konsekvens for de offentlige tjenestemenn/ kvinner. Norge har ikke noe stort antall klager på seg for

brudd på menneskerettighetene ved domstolen i Strasbourg, men det i seg selv betyr ikke at brudd på de nevnte rettigheter foregår sjeldent i Norge. Kanskje sier det mer om kunnskapsnivået omkring dette temaet, og vår nasjonale naivitet som stoler blindt på at myndighetene – *vår suveren* er ufeilbar.

I 1999 ble menneskerettighetene inkorporert i Norsk lov, dette forplikter oss til å beskytte disse rettighetene. Menneskerettigheter er et regelverk som skal beskytte mot offentlig maktmisbruk, vi kan derfor ikke være bekjent med en rettspolitikk som krenker disse rettighetene.

Helt konkret i forhold til papirløse innvandrere har vi i dag utlendingslovens § 38. Den lyder som følger: ” *Oppholdstillatelse på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket*” Det kan gis oppholdstillatelse selv om de øvrige vilkårene i loven ikke er oppfylt dersom det foreligger sterke menneskelige hensyn eller utlendingen har særlig tilknytning til riket. ([Lovdata.no](http://lovdata.no)) Denne lovhomehlen blir ikke brukt i særlig grad i Norge i dag. Det hadde derfor vært et konkret utgangspunkt å ta tak i for å diskutere forståelsen og anvendelsen av for både byråkrater, politikere og allmennheten.

Kap. 6.2 Dagens situasjon for papirløse innvandrere i Norge – hva kan vi gjøre for å få belyst situasjonen bedre?

Bør vi følge Belgias eksempel og tilby asylamnesti? Å tilby amnesti¹¹ til illegale og papirløse innvandrere vil si at en gir rettigheter til mennesker som allerede befinner seg i landet. I følge statistisk sentralbyrå kan det være som jeg har skrevet tidligere et sted mellom 11 000 og 30 000 papirløse innvandrere i Norge, mest sannsynlig ca. 18 000 personer som oppholder seg ulovlig i Norge.

I utgangspunktet kan det være uheldig å gi belønning for å bryte loven. Men når innvandrere/ asylsøkere har registrert seg og søkt om asyl eller opphold på humanitært grunnlag får avslag på sine søknader; og disse menneskene da allikevel velger å bli i Norge, vil det være fornuftig å finne en løsning som gjør at de ikke må leve et liv i skjul uten noen form for rettigheter. Det burde være av samfunnsmessig stor interesse å få en løsning på dette. Et grunnlag for, mener jeg finnes i at disse menneskene har, om en på illegalt, vis bidratt i det Norske samfunnet. De kan ha bodd og jobbet her i mange år. Og i og med at de ikke har papirer, vil det si at de jobber svart. De er dermed i større grad utsatt for sosial dumping og har ingen rettigheter om de blir syke eller utsatt for en ulykke. De kan underby sine tjenester i forhold til norske arbeidstagere, og dette gir også grunnlag for en svart økonomi. Ved at deres opphold i landet blir legalisert, vil de også få rettigheter, og må betale skatt. Dette vil igjen gi ett mindre grunnlag for den svarte økonomien.

Ser vi på antallet av asylsøkere i Norge (6677) kontra Belgia (15 247) var det i 2007 over dobbelt så mange asylsøkere etter ankomstland i Belgia som i Norge i følge [Globalis](#)¹². Det blir derfor en noe absurd sammenligning når vi vet at Norge har 10 ganger så stort landareal som Belgia og har en av verdens beste økonomier. Dette burde tilsi at vi har forutsetningene for å finne en løsning på problemet. Jeg har allerede nevnt Statistisk Sentralbyrås anslåtte tall på papirløse innvandrere i Norge; sammenlignet med Belgias over 100 000 ulovlige innvandrere burde vi i Norge greie å håndtere oppfølgingen av de som befinner seg illegalt her. Det er jo ikke snakk om å gi alle som oppholder seg illegalt i landet permanent oppholdstillatelse, men derimot en midlertidig oppholdstillatelse mens søknadene deres blir behandlet på nytt. Det er ikke bare Belgia som med ”hell” har utført

¹¹ Amnesti vil i følge bokmålsordboka si ettergivelse av straff, stans av forfølgelse.

¹² Globalis er et interaktivt verdensatlas fra FN sambandet.

program for asylamnesti. Spania, Frankrike, Italia og Sverige har også sammen med Belgia i perioden mellom 2003 – 2008 gjennomført 22 program for amnesti for ulike grupper, noe som har gitt 1,7 millioner mennesker lovlig opphold i Europa. (Rapport fra International Centre for Migration Policy Development¹³ 2009)

Fordelene for både det Norske samfunnet og de som oppholder seg i landet illegalt vil være større enn ulempene om vi fulgte Belgias og de andre landene som allerede har gjort det, og gav asyl- amnesti. Menneskene som allerede er i landet vil få rettigheter som de ikke har på det tidspunktet. Den samfunnsmessige gevinsten for Norge vil blant annet være at vi i stedet for mørketall får en oversikt over hvor mange mennesker som faktisk oppholder seg i landet. I tillegg kommer det økonomiske aspektet i forhold til arbeidsliv, svart økonomi og sosial dumping.

Det er også vanskelig å tenke seg at menneskerettighetene ikke skal gjelde for alle. Om en innehar et statsborgerskap eller ikke skulle ikke vært avgjørende for om en for eksempel har rett på helsehjelp uten noe forbehold. Man trenger hjelp når en blir syk, papirer eller ei. Å leve uten verken rettigheter eller plikter er uverdigg. Vi kan ikke tillate at mennesker i vårt samfunn i år 2011 skal leve som en underkaste. Kanskje det er på tide å sette medmenneskelighet og respekt på dagsordenen igjen, slik at vi ikke fremstår som et land som har mistet kontakten med sitt verdigrunnlag. Den Norske regjeringen bygger jo sitt verdigrunnlag på: *”rettferdighet og fellesskap, et levende folkestyre, en bærekraftig utvikling og et sosialt og samfunnskritisk engasjement.* ([St.meld. nr.28 2007-2008](#))

¹³ Rapporten kan lastes ned her:
[http://www.icmpd.org/838.html?&tx_icmpd_pi2\[document\]=1081&cHash=01fb074fcfadf0b3c2249890e44677e1](http://www.icmpd.org/838.html?&tx_icmpd_pi2[document]=1081&cHash=01fb074fcfadf0b3c2249890e44677e1)

Kap. 7.0 Oppsummering.

Hobbes, Locke og Rousseau er alle tre brukere av uttrykket ”naturlilstanden”. Men som jeg har vært inne på tidligere varierer deres menneskesyn ganske mye. En kort oppsummering av deres menneskesyn: Hobbes mente at mennesket er maktsykt og ærgjerrig. Naturlilstanden en ”alles krig mot alle”. Locke mente at mennesket kan leve i fred i naturlilstanden. Det har visse naturgitte lover som hindrer ufred. Rousseau mente at mennesket er fritt. Han bruker uttrykket naturlilstanden for å vise hva som kan bli om en ikke har en politisk myndighet (Malnes & Midgaard 2003). Alle tre er som tidligere nevnt opptatt av at en politisk myndighet skal ha legitimitet, og at politiske myndigheter skal ivareta folkets interesser.

At de politiske myndighetene skal ivareta folkets interesser er essensen i samspillet mellom staten/ de som styrer og innbyggerne. Vi kan derfor ikke være bekjent med at menneskerettighetene, som etter norsk lov har forrang, krenkes. Krenkelser er helt klart ulovlig, men det skjer, også i Norge. Det er på tide at de politiske myndigheter tar ansvar for de menneskerettighetsbrudd som skjer i Norge i stedet for å bortforklare eller benekte. Og *en* måte å gjøre det på, er å heve kunnskapsnivået om menneskerettighetsloven. Øker man kompetansen om menneskerettighetene, minsker man sjansen for at det begås overgrep mot enkeltindividet.

Litteraturliste

- Amelie, Maria (2010): *Ulovlig Norsk*. Pax forlag
- Det juridiske fakultet. UIO. (2008). *NORGES LOVER 1687-2007*. Trondheim: Gyldendal akademiske
- Fleischer, Carl August (1994). *Folkerett*. Oslo: Universitetsforlaget
- Held, David (1996): *Models of Democracy*. Oxford: Polity Press
- Heywood, Andrew (2004): *Political Theory. An Introduction*. Palgrave Macmillan
- Kant, Immanuel (1997/1785). *Morallo og frihet. Moralfilosofiske skrifter. 2.* utgave. Oslo: Gyldendal
- Lysaker, Odin 2011. *Sårbar Kropp – Verdig Liv. Anerkjennelseskampers eksistensielle kosmopolitikk*. Ph.D. Avhandling i filosofi. Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Malnes & Midgaard (2003). *Politisk tenkning*. Oslo: Universitetsforlaget
- Marshall, T.H. (1950) *Citizenship and social Class*. England: Cambridge University Press
- Marshall, T.H. 1963: *Citizenship and Social Class. In Sociology at the Crossroads and Other Essays*. England/ London: Heinemann
- Ruud, Morten og Geir Ulfstein (2006). *Innføring i folkerett*. Oslo: Universitetsforlaget
- Rønning, Rolf (2006). *Vårt politiske Norge. En innføring i stats- og kommunalkunnskap*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Østerud, Øyvind (2007). *Statsvitenskapelig leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget

Internett:

- Across my universe. *Maria Amelie - blogg*. Tilgjengelig fra URL: <http://mariamelie.blogspot.com/> [Nedlastet 26.04.11]
- Culcom. No. Lorenz Khazaleh 2011. *For rett til beskyttelse uavhengig av pass og papirer*. Tilgjengelig fra URL: <http://www.culcom.uio.no/nyheter/2011/lysaker.html> [Nedlastet 18.05.11]
- Den Norske legeforening. Policydokument 3/ 2008. *Papirløse innvandrere*. Tilgjengelig fra URL: http://www.medisinstudent.no/asset/43876/1/43876_1.pdf [Nedlastet 06.05.11]
- FN – Sambandet. Ansvarlig redaktør: Kari Solholm. *Universelle rettigheter?* Tilgjengelig fra URL: <http://www.fn.no/Temaer/Menneskerettigheter/Universelle-rettigheter> [Nedlastet 06.05.11]
- Globalis.no. Asylsøkere etter ankomstland. Tilgjengelig fra URL: <http://www.globalis.no/Statistikk/Asylsoekere-ankomst#table> [Nedlastet 06.05.11]
- Lovdata.no. Lov 1999-05-21 nr.30 – Menneskerettighetslovens. Tilgjengelig fra URL: http://lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19990521-030.html&emne=menneskerettighet*& [Nedlastet 06.05.11]
- Lovdata.no. Lov 1814-05.17 nr. 00 - Norges grunnlov. Tilgjengelig fra URL: <http://lovdata.no/all/hl-18140517-000.html> [Nedlastet 06.05.11]
- Nansen – Amundsenåret 2011. Norsk polarinstitutt. Ansvarlig nettstedredaktør Janne Schreuder. *Nansenprisen*. Tilgjengelig fra URL: <http://www.nansenamundsen.no/no/events/okt/nansenprisen.html> [Nedlastet 26.04.11]
- Utlendingsdirektoratet.no. ansvarlig redaktør Gro Bogen Nilsen. *Asyl og mottakstall*. Tilgjengelig fra URL: <http://lovdata.no/all/hl-19990521-030.html#map012> [Nedlastet 18.05.11]

- Regjeringen.no. *NOU 2001: 22. Menneskeverd og solidaritet*. Tilgjengelig fra URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/nouer/2001/nou-2001-22/4/2.html?id=143958> [Nedlastet 08.05.11]
- Rokkansenteret.no. Kultur, teknologi og kjønn. ”*Provision of welfare to 'irregular migrants'*”. Tilgjengelig fra URL: [http://rokkan.uni.no/projects/?/\\$present&id=380](http://rokkan.uni.no/projects/?/$present&id=380) [Nedlastet 18.05.11]
- Røde Kors. *Sikrer helsehjelp for papirløse*. Tilgjengelig fra URL: http://www.rodekors.no/nyheter/nyhetsarkiv/2010/mars/Sikrer_helsehjelp_for_papirlose/ [Nedlastet 06.05.11]
- Røde Kors. *Store humanitære behov blant papirløse*. Tilgjengelig fra URL: http://www.rodekors.no/nyheter/Nyheter/Store_humanitare_behov_blant_papirlose/ [Nedlastet 06.05.11]
- Statistisk sentralbyrå 2011. Temaansvarlig: Anette Walstad Enes. *Innvandring og innvandrere*. Tilgjengelig fra URL: <http://www.ssb.no/innvandring/> [Nedlastet: 04.05.11]
- Statistisk sentralbyrå 2011. *Mange på flukt*. Tilgjengelig fra URL: http://www.ssb.no/vis/magasinet/norge_verden/art-2005-06-17-01.html [Nedlastet 18.05.11]